

ki so šli po poteh, ki jih je on pokazal, so skušali uresničiti, kar je Cézanne zamislil in v svojih delih nakazal. Eno možno pot sta šla mladi Pablo Picasso in Georges Braque, ko sta skušala dosledno izvesti Cézannovo dogmo o praliki. Medtem ko je Cézanne analiziral barvo na predmetu, ker je gledal samo slikarsko, so slikarji kubizma — tako ime je dobil ta način likovnega izražanja — poenostavili njegovo kompozicijo, ker so prevzeli lokalno barvo predmetov brez analiz in razbili celotni realni vtis predmeta s tem, da so projicirali tretjo prostorno dimenzijo v drugo, to je v ploskev slikanega platna. Vse sence, ki jih meče telo, so osamosvojili, gledali so jih predmetno in smatrali za telesne, kakor so telesa, ki jih mečejo. Na ta način so razbili realni predmet in dobili ploskovne prvine; te so razdelili in uredili po ploskvi platna, da so dobili kompozicijo, ki je godila njihovemu razpoloženju. Ves tvorni proces kubista, ki je pred vsem miselni, je nazorno prikazal Picasso: „Auparavant les tableaux s'acheminaient vers leur fin par progression. Chaque jour apportait quelque chose de nouveau. Un tableau était une somme d'additions. Chez moi, un tableau est une somme de destruction. Je fais un tableau, ensuite je le détruis. Mais à la fin du compte rien n'est perdu; le rouge que j'ai enlevé d'une part se trouve quelque part ailleurs.“<sup>4</sup>

Toda kubizem se je bil postavil na golo razumsko kombinacijo, na sestavljanje in razstavljanje in mu je bila želja in ideal, da se sprosti vsakega čustvenega odnosa do slike. Zato ni bilo v njem poti naprej, kakor je ni bilo iz neo-impressionizma. To je začutil sam začetnik Pablo Picasso in se mu umaknil išoč novih možnosti izražanja v veri: „Ce n'est pas ce que l'artiste fait qui compte, mais ce qu'il est... Ce qui nous intéresse, c'est l'inquiétude de Cézanne, c'est l'enseignement de Cézanne, ce sont les tourments de Van Gogh, c'est-à-dire le drame de l'homme. Le reste est faux.“<sup>5</sup>

Bogo Pregelj.

#### Literatura:

Georges Rivière: Cézanne.

Theodor Duret: Die Impressionisten.

Julius Meier-Graefe: Entwicklungsgeschichte der modernen Kunst.

Članki v revijah: Volné smery, Cahiers d'art, Minotaure.

## Obzornik

### Iz revij

Iz L. Z. 1938, št. 9—10:

#### Potrditve zavestnega slovenstva.

„Naravno pravo slehernega naroda do narodnostnega izživetja bo treba slej ko prej varovati (podčrtal K. S.), vendar pa to ne pomeni, da bodi vsak narod tudi

<sup>4</sup> Najprej so izdelovali slike s tem, da so postopoma napredovali. Vsak dan je prinesel nekaj novega. Slika je bila vsota zbiranja. Pri meni pa je vsota razdejanj. Slikam, potem ko sliko razbijem. Toda konec konca se ni nič izgubilo, rdeča barva, ki sem jo nekje odstranil, je pač nekje drugod na sliki.

<sup>5</sup> Ni to važno, kar umetnik, ki hoče, naredi, temveč to, kar on je. To kar nas zanima, je Cézannov nemir, je Cézannovo učenje, so Van Goghove muke, to je človekova drama. Ostalo je napačno.

državno samostojen, zakaj prav gospodarski in socialni boji prinašajo z neugnano močjo potrebo večjih državnih celot. Če bodo le-te urejene demokratično, tedaj ne bo mogoče, da bi šibkejši narod zaradi svoje interesne povezanosti postajal plen močnejšega." (B. Borko: Problem malih narodov, s. 393.)

„Obstoj slovenskega naroda je zgodovinsko dejstvo, ki ne spada v območje človeške odgovornosti. Naš narodni obstoj ni krivda, zavoljo katere bi nam morala biti naložena pokora. Nimamo izbire: obstati, živeti, to je preprosto naša edina možnost. In naj bo naša stiska še tako brezupna, naj bodo naše sile v primeri z nasprotnikovimi še tako neznatne, naj bodo nevarnosti, ki nas obkrožajo, še tako grozeče — vendar ne moremo storiti ničesar drugega kakor boriti se za lastno ohranitev, za posest teh naših tal, za svojo govorico, za življenje." (I. Brnčič: 1918—1958, s. 401.)

„Gre za tisto življenjsko zavest, do katere se v teh dramatičnih dneh moramo priboriti in ki si jo moramo privzgojiti, za zavest, ki nas partizansko razcepljene, hladne in nezaupljive, kakršni smo, mora navsezadnje strniti okoli ene same neubranljive mogočne skupne misli, okrog naše „slovenske misli“ in iz nje porojene skupne težnje, ki mora biti vsemu, kar je slovenskega, kategorično dana in tako popolnoma samoumevna, kakor nam je naša upravičenost do lastnega prostora pod soncem slehernemu dvomu nedostopen aksiom.“ (Ibid. s. 402.)

Iz sept.—okt. (1—2) številke „Mladega Prekmurca“:

**Dvajsetletnica kulturnega razvoja v Prekmurju.** Pod tem naslovom izraža Miško Kranjec naslednje: „Nihče ne more zanikavati celotnega razvoja, pa najsi so bili činitelji, ki so ta razvoj pospeševali, kakršni koli. Samo v kulturnem pogledu je ta razvoj napravil premajhen korak, premajhen za dvajset let do neke mere svobodnega življenja, premajhen za splošno zrelost in dojemanje ljudskih množic, in tudi za željo po sodelovanju.“ (S. 19.) „Oni del mladine, ki je na površju, noče videti kulturnih potreb svojega domačega kraja, temveč se rajši ukvarja s sodobno politiko, sam zanemarljivo kulturo in hkratu odrivajoč tiste, ki bi se kulturi radi posvetili.“ (S. 20.)

**Vzrok težkega življenja Prekmurcev.** V soboškem okraju ima 15.583 posestnikov (79'9%) od skupnih 19.502 posestnikov le 2 do 5 ha zemlje. 15.583 posestnikov poseduje okrog 52.500 ha, 9 veleposestnikov (0'05%) pa 2802 ha. 63'8% celotne površine Prekmurja odpade na gozdove in le 34'5% na kulture. Katastrska občina Dolič ob madžarski meji je primer vasi, kjer agrarna reforma ni bila izvedena, ter kaže naslednjo sliko: od 163 posestnikov v Doliču ima 127 posestnikov le do 5 oralov zemlje vseh različnih kultur; na vsakega prebivalca vasi odpade 0'45 orala zemlje, zaradi česar so prebivalci Doliča prisiljeni iskati zaslužek izven mej svoje občine s sezonskim delom. Vas je gosto naseljena, na vsako družino pride povprečno 5'3 družinskih članov ali na km<sup>2</sup> 127'8 ljudi. Prometna zveza je slaba. (Fran Tvrdo: Doprinos k socialni strukturi Prekmurja, str. 28—32.)

Iz „Evgenike“ sept. 1938 (priloge „Zdravniškega vestnika“):

**Vojko Jagodič: Razširjenost in vpliv alkohola na slovensko mladino.** Vinogradi zavzemajo 3% celotne površine Slovenije, t. j. (l. 1937) 25.455 ha, letni pridelek je znašal 559.594 hl (po množini pridelka si slede okraji Ptuj, Krško, Maribor l. br., Šmarje pri Jelšah, N. mesto, Ljutomer, Črnomelj itd.). Večina pridelanih alkoholnih pijač se popije doma, pri tem je upoštevati še import od drugod zlasti z juga. Jagodič je preiskoval 192.611 učencev ljudskih, srednjih in meščanskih šol. Okraje naše banovine je razdelil v a) nevinorodne, kjer se vino ne prideluje, b) polvino-

rodne, kjer so manj kot 3% površine zasajeni z vinogradi in c) vinorodne, ki imajo nad 3% površine zasajene s trto. V prvi skupini uživa alkoholne pijače 39'92%; v drugi 60'25%; v tretji 85'65% tamošnjih šolskih otrok. Po mestih 49'75%, trgih 59'57%, industrijskih krajih 64'60% in po vaseh 71'04% šoloobiskujočih. „Med ljudskošolskimi otroci sem ugotovil rednih, vsakodnevnih pivcev vina 9708 (m. 5691 + ž. 4017) ali 5'55%, rednih, vsakodnevnih pivcev žganja pa 1349 (m. 891 in ž. 458) ali 0'77% vseh ljudskošolskih otrok“. Vsak 15. slovenski otrok dnevno uživa alkohol (6.—14. leto) in sicer v mestih nevinorodnih krajev vsak 250., v vaseh vinorodnih okrajev pa vsak 9. otrok. „Glede na aktualna naša obmejna vprašanja je važna naslednja ugotovitev: če vzamemo mejo od Strojne v dravograjskem okraju vzdolž vse nemške in madžarske sosesčine do Pine v dolnjelendavskem okraju, meji na Nemčijo in Madžarsko 56 naših šolskih okoljšev. Od 10.614 otrok teh šol je bilo pivcev 7410 ali 70%. So pa vasi, v katerih sem ugotovil, da pijejo redno vsi otroci vino ali žganje vsak dan, kakor n. pr. v Genterovcih. Motvarjevcih, Pincah, Domanjševcih itd. Najslabša je naša Maginotova črta od državni meji dolnjelendavskega okraja, kjer pije redno vsak tretji otrok.“ (S. 34/35.) — Od 744 raziskanih krajev je 471 (64'34%) takih, kjer je razširjeno uživanje alkohola med nosečimi materami: v a) skupini pije vsaka tretja, v b) vsaka druga, v c) skupini vsaka mati! Navada, dajati dojenčkom alkoholne pijače, je razširjena v 259 krajih (34'77%) in sicer v a) skupini za vsakega 9., v b) skupini za vsakega 5., v c) skupini za vsakega drugega dojenčka! — Če resumiramo, ima oprava z alkoholom 64% še nerojenih otrok, 34% dojenčkov, 55% predšolskih otrok- 67% šoloobiskujočih, 88% šoli odraslih! — Manj nadarjenih je bilo 22091 otrok (12'94%) in sicer v a) skupini 7'02%, v b) skupini 11'73%, v c) skupini 16'42%! Vzporedno z razširjenostjo uživanja alkoholnih pijač med mladino raste tudi % manjnadarjenih! V omenjenih šolskih občinah znaša % manjnadarjenih 17'38% kar pomeni, da je vsak 5.—6. otrok manjnadarjen! 78% mladoletnikov (§ 28 kaz. zakona) je iz vinorodnih krajev! — Število nezakonskih otrok v obmejnih krajih se je od l. 1920 do l. 1935 dvignilo za 10'6%. — Pijancev (po ljudski sodbi) smo našli brez Ljubljane, Maribora in Celja 10.848, od njih 6807 družinskih očetov. Od teh je bilo življenje v 93% socialno slabo, pri 88% gospodarsko slabo, pri 88% vzgojno slabo, 87% je bilo versko brezbriznih (kar nam pomeni: brez prave etične osnove. Op. K. S.) — Jeseni in pozimi, ko se največ pije, spočetja naraščajo. — V vinorodnih krajih pride na 100 deklic 118'9 dečkov, dočim znaša to razmerje v nevinorodnih krajih 100 : 102'3. (Izpis iz razprave o našem strupu, ki obsega strani 35—40.)

Iz „Prosvete“ št. 1 (10. nov. 1938, priloga „Učiteljskega tovariša“). V okviru možnosti je lanska Prosveta prikazovala stanovanjske prilike naše šolske mladine in njeno zaposlenost s težkimi in neprimernimi deli ter vpliv obojega na šolsko življenje. Letos nameravajo učitelji raziskovati prehrano naše šolske mladine. Prva številka prinaša metode raziskovanja in dva članka o prehrani otrok na Telčah (J. Jurančič) in v Trbovljah (Pavčič Marjan); Jurančič ugotavlja, da doseže v njegovem dolenjskem kraju pravilno težo (po Cammerer-Pirquetu) le 18'2% dečkov (7.—15. leto) in 32% deklic, pravilno višino pa 12'4% dečkov in 24% deklic. Otroci so majhni, šibki, golšavi, bledih lic, brezbarvnih ustnic, mnogim je telesce v rani mladosti skrivila rahitida, mnoge razjeda kostna in pljučna jetika. Kuha se le zjutraj in zvečer (krompir, fižol, zelje, repa, kvečjemu kaša ali močnik), mnogo otrok zraste brez mleka. Ob črnem kruhu in obilni pijači mine tudi najtrše delo. (Stran 14.) Iz dejstva, da so otroci tem šibkejši čim starejši so, moremo sklepati, da jim zaužita hrana v organizmu ne nadoknadi snovi, ki so jih potrošili

ob trdem, za otroke pretežkem delu. Ob preračunavanju hrane v kalorije pride avtor do rezultatov, ki kažejo vse nesorazmerje med zaužitimi in porabljenimi kalorijami. (Prim. str. 15.) Zanimivo piše Pavčič o Trbovljah: „V splošnem moramo ugotoviti, da je življenjski standard našega rudarja — kar se tiče hrane — precej višji od našega kmečkega standarda, tako da se more istovetiti z malomeščanskim.“ (Str. 18.)

K. S.

## Kronika

### Dvajset let slovenske knjige

Kadar koli se je v zadnjem stoletju dajalo na tehtnico utemeljitve pravice do samostojnejšega političnega upravljanja, nismo mogli imeti nikdar opor v sklicevanju na samostojno državno preteklost, historično pravo, na številčno moč, ali na geografsko zaokroženost ozemlja. Mesto vsega, kar je služilo drugim, je govorila za nas zgolj volja po življenju. Sla po svojem se ni nikjer tako uveljavila kakor pri književnem delu. Od narodnega preroda v drugi polovici XVIII. stoletja je bil v socialno slabo diferencirani slovenski družbi književni delavec edini višji predstavnik naroda, njega duhovni voditelj, politik in zastopnik obenem, ter pred zunanjim svetom edini zagovornik njegovih pravic. Ali je moglo „Društvo slovenskih književnikov“ ob dvajsetletnici razpada Avstro-Ogrske prirediti Slovincem pomembnejšo svečanost za ocenitev vrednosti povojnega življenja, kot je bila razstava knjižne produkcije te dobe? Je bilo na katerem področju javnega življenja delano s tako čistim naporom in bi se mogli ozreti nanj z istim notranjim mirom in zadovoljstvom, kot se oziramo na dosežene vrhove kulturnega dela?

S takimi mislimi je človek sprejel objavo pisateljske organizacije. Da jo je javnost dobro razumela, priča zelo številen obisk razstave.

Prireditelji so se morali v pomanjkanju boljšega odločiti za zbornico Trgovskega doma. Nevelik prostor je poizkusil arhitekt prilagoditi potrebi s kioskom vzdolž sredine dvorane: dobil je vsega skupaj približno 75 metrov razstavnega prostora. Kako bi moglo v taki tesnobi do popolnega izraza dvajset let knjižne produkcije? Kakor je bila prireditev lepa po zamisli, je pokazala njena izvedba majhen dar organizacije in čuta za reprezentativnost, kar bi moralo biti za priliko, ki jo je hotela ponazoriti, prvenstvena naloga. Kritika, da razstava ne presega sličnih velesejskih prireditev, je bila upravičena. Prostor bi moral biti večji, obsegati morda več sob, dihati več zraka in z opremo pomagati enoličnemu predmetu do veljave. Ljubljana podobnih prireditev zelo pogreša, zato je njeno kulturno življenje, kljub pogostim drugačnim trditvam, zelo jalovo. Vsako leto bi moralo priti v zimski dobi vsaj do ene važnejše razstave. Za priliko pa, kot je bila pretekla, ki je hotela dati obračun nečesa velikega, dvajsetih let življenja celotnega narodnega organizma, ni bilo dovolj, da se je društvo književnikov odločilo za prireditev in jo samo izvedlo, temveč bi moralo v polni meri pritegniti vse institucije, ki so vpletene v to panogo javnega delovanja: vseučilišče, založbe, pisatelje, vseučiliško knjižnico i. t. d. Ni dovolj, da je videl človek platnice Župančičeve zbirke, rad bi videl tudi kak njegov rokopis, sliko, značilen drobec, kot se tega pač spominjamo z razstav v zunanjem svetu. (Obe nerodni stekleni omari pred vhodom sta bili bolj v napoto, kot pa v oporo razstavi.) Zlasti vseučilišče in pisateljske organizacije pa bi morale podčrtati prireditev še tudi po drugi strani, z